

Opis źródła:

Omawiane źródło to tekst Mordechaja Anielewicza. Pierwodruk ukazał się w konspiracyjnej gazecie getta warszawskiego „Neged Hazerem” nr 7/9 (18/19), natomiast przedruk w „Iton Hatnua” z marca–kwietnia 1942 r.¹ Tekst źródła zachował się w zbiorach Archiwum Ringelbluma. Historyk Emanuel Ringelblum założył podziemne archiwum, aby zabezpieczyć jak najwięcej materiałów w obliczu niepewności jutra warszawskiego getta. Dużą część zachowanym zbiorów to bogata prasa konspiracyjna. Mordechaj Anielewicz to znany polski działacz pochodzenia żydowskiego. Już jako nastolatek należał do organizacji syjonistycznych i organizował samoobronę przeciwko antysemickim akcjom skrajnie prawicowego Obozu Narodowo-Radykalnego. W trakcie Holocaustu był szefem Żydowskiej Organizacji Bojowej, dowodził także powstaniem w getcie warszawskim². Omawiane źródło dotyczy stosunku osadników żydowskich do ZSRR, samego osadnictwa żydowskiego w Palestynie i stanowiska społeczności międzynarodowej do idei syjonizmu.

Miejsca wydania.

Anielewicz M., *Proletariat palestyński wobec ZSRR*, w: „Neged Hazerem”, nr 7/8 (18/19).
Anielewicz M., *Proletariat palestyński wobec ZSRR*, w: „Iton Hatnua”, marzec/kwiecień 1942.
Archiwum Ringelbluma. Konspiracyjne Archiwum Getta Warszawy, t. 18: *Prasa getta warszawskiego: Haszomer Hacair*, oprac. M. Ferenc, E. Koźmińska-Frejłak, P. Laskowski, S. Matuszewski, Warszawa 2023, s. 311–319, 589–595.

Miejsce przechowywania źródła.

Podziemne Archiwum Getta Warszawskiego (Archiwum Ringelbluma).

Tekst źródła.:

Archiwum Ringelbluma. Konspiracyjne Archiwum Getta Warszawy, t. 18: *Prasa getta warszawskiego: Haszomer Hacair*, oprac. M. Ferenc, E. Koźmińska-Frejłak, P. Laskowski, S. Matuszewski, Warszawa 2023, s. 589–595.

¹ *Archiwum Ringelbluma. Konspiracyjne Archiwum Getta Warszawy*, t. 18: *Prasa getta warszawskiego: Haszomer Hacair*, oprac. M. Ferenc, E. Koźmińska-Frejłak, P. Laskowski, S. Matuszewski, Warszawa 2023, s. 311, przyp. 1211; s. 589, przyp. 1869; I. Gutman, *Żydzi warszawscy 1939–1943: getto–podziemie–walka*, przeł. Z. Perelmuter, Warszawa 1993, s. 221–227.

² J. Nalewajko-Kulikov, *Anielewicz Mordechaj*, w: *Żydzi polscy – historie niezwykle*, Warszawa 2010, s. 11–13.

Proletariat palestyński wobec ZSRR

Rozstrzygający bój

Rozstrzygające się obecnie wydarzenia posiadają decydujące znaczenie nie tylko dla ich bezpośrednich uczestników, ale dla wszystkich ludów świata. Pomimo licznych odchyłeń pozostaje zasadniczą genezą obecnych tytanicznych zmagień dziejowych bój pomiędzy postępem ludzkości i reakcją społeczną, pomiędzy socjalizmem a faszyzmem. 20 letni[a] pauza pomiędzy dwiema wielkimi wojnami, rozpoczęta przez okres wyżu rewolucyjnego w całej Europie, a zakończona głębokim niżem czarno-brunatnej reakcji w Europie zachodniej i środkowej, stanowiła tylko okres przygotowawczy do wielkiej i decydującej rozgrywki. W chwili obecnej rozgrywka ta odbywa się z nieznaną w dziejach gwałtownością, a postęp ludzkości i kultury stanął przed dylematem: żyć lub zginąć pod ciosami faszystowskiej dziczy [...].

Nieufność i poczucie braterstwa

W żadnym innym kraju nie jest zagadnienie stosunku do Związku Radzieckiego tak skomplikowane jak w Palestynie. Nigdzie przyjaciele ZSRR nie napotykają na tyle specyficznych i nieznanych gdzie indziej trudności, uprzedzeń i oporu, co w Palestynie. Wszak jest to jedyny w swoim rodzaju wypadek, w którym proletariat danego kraju jako taki pozostaje w stanie zasadniczego konfliktu z[e] Związkiem Radzieckim. Idea kolonizacji żydowskiej w Palestynie, której awangardą jest żydowska klasa robotnicza, jest zasadniczo zwalczana przez władze ZSRR, w niektórych okresach mniej, w innych zaś bardziej bezwzględnie.

Wysłannicy Kominternu w Palestynie uprawiali przez długie lata w stosunku do kolonizacji żydowskiej prawie pogromową politykę, poczytując każdą akcję arabskiej klikii feudalno-faszystowskiej za objaw fermentu narodowowyzwoleńczego. Każdy nowy emigrant żydowski był w pojęciu tzw. frakcji palestyńskiej agentem imperializmu, każde nowe osiedle, nawet skolektywizowana wieś – oparciem dla władców angielskich i ich żydowskich popleczników. Komuniści palestyńscy byli głusi i ślepi na wszystkie oczywiste dowody reakcyjnego na wskroś charakteru wywołanego przez muftiego fermentu „antyimperialistycznego” i na postępowo-rewolucyjną treść kolonizacji żydowskiej, a szczególnie robotniczej, która pierwsza zatknęła w tym kraju, jak i na całym Bliskim Wschodzie, czerwony sztandar socjalizmu [...].

Rachunek polityczny

Słabe, zdeorganizowane i rozproszone masy żydowskie nie potrafią swoimi własnymi siłami zrealizować swojego ostatecznego celu, jeżeli nie znajdą oparcia w jednej z sił wpływających decydująco na oblicze świata i Bliskiego Wschodu. Gdy tylko kolonizacja żydowska w Palestynie wykroczyła poza ramy niewyraźnego marzenia i stała się treścią wielkiego ruchu

społecznego i politycznego, powstał problem tzw. orientacji. Spośród wszystkich ścierających się sił na Bliskim Wschodzie, która z nich może wchodzić w rachubę jako nasz sprzymierzeniec? Odpowiedź dawana dotychczas brzmiała: Wielka Brytania. Jej został powierzony mandat nad Palestyną, ona to przez deklarację swego ministra Balfoura pierwsza, z własnej woli i inicjatywy, wzięła na siebie obowiązek udzielenia poparcia tworzącej się tzw. żydowskiej siedzibie narodowej. Po 20 latach współpracy żydowsko-angielskiej można zsumować jej wyniki i wyciągnąć z nich ważne dla przyszłości wnioski.

Mandat brytyjski był jedyną do przyjęcia bazą dla polityki żydowskiej w Palestynie. Tego stanu politycznego Palestyny nie można było zastąpić innym statusem[?]. Gospodarka palestyńska nie rozwinęła się na tyle, aby mogła być samodzielna i względnie samowystarczalna, proletariats żydowski pomimo wszystkich osiągnięć jest zbyt słaby, aby bez oparcia o zewnętrzną władzę państwową utrzymać hegemonię w kraju, w którym większość ludności tkwi w feudalnych, a miejscami nawet patriarchalnych stosunkach wytwórczości, w ciemnocie kulturalnej i w zupełnej uległości wobec kleru. Było rzeczą oczywistą, że usamodzielnienie polityczne Palestyny w takiej czy innej formie oznacza nieograniczoną hegemonię relacji arabskiej i kleru, [i] rozpocznie erę wyniszczających walk pomiędzy obu narodami, doprowadzi do całkowitej ruiny całego dotychczasowego dorobku żydowskiego, a moment obudzenia się świadomości klasowej i politycznej mas arabskich odepchnie na długie lata. Z tych względów plany „demokratyzacji” i „państwowego usamodzielnienia”, jakie zrodziły się w szufladach brytyjskiego ministerstwa kolonii w postaci „rady ustawodawczej” lub słynnego planu podziału Palestyny na „samodzielne” państewka operetkowe, musiały spotkać się z bezwzględną opozycją świadomej części żydowskiego ruchu robotniczego w Erec [...].

Słowniczek pojęć:

Fracja Palestyńska – żydowscy działacze komunistyczni, należący do Histadrutu; w listopadzie 1922 utworzyli istniejącą do 1943 r. „Frację”, która zajmowała stanowisko antysyjonistyczne, zbieżne z linią programową Komunistycznej Partii Palestyny. Sprzeciwiała się imigracji Żydów do Palestyny. Za: *Archiwum Ringelbluma...*, s. 312, przyp. 1212.

Erec – Erec Israel, Ziemia Izraela: używane przez syjonistów hebrajskie określenie Palestyny, jako terytorium przeznaczonego przez Jahwe dla Żydów – <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Erec-Israel;3898412.html>

Pytania do źródła.

Pytania dla uczniów szkoły podstawowej i uczniów szkoły średniej (poziom podstawowy):

1. Jakie były cele ruchu syjonistycznego?
2. Co zakładała deklaracja Balfoura?
3. Do jakich konfliktów w Palestynie przyczyniła się masowa imigracja Żydów do Palestyny w dwudziestolecie międzywojennym i podczas II wojny światowej?
4. W jaki sposób władze ZSRR miały odnosić się do osadnictwa żydowskiego na terenie Palestyny?
5. W jaki sposób autor ocenia skuteczność polityki Wielkiej Brytanii wobec funkcjonowania Mandatu Palestyny?
6. Jakie były losy Palestyny po II wojnie światowej?
7. W którym roku proklamowano niepodległość państwa Izrael?

Pytania dla uczniów szkoły średniej (poziom rozszerzony): pytania dla poziomu podstawowego, a ponadto:

1. Jakie wnioski – na podstawie przedstawionego źródła – wypływają na temat poglądów politycznych i społecznych autora?
2. Scharakteryzuj stosunki żydowsko-arabskie w latach 1945–1993.
3. Jak w świetle wydarzeń po 7 października 2023 r. (konflikt Hamasu z Izraelem i atak sił izraelskich na Strefę Gazy) oceniasz słuszność powstania na terenie Palestyny państwa Izrael?

Literatura pomocnicza.

Chojnowski A., Tomaszewski J., *Izrael*, Warszawa 2001, s. 13–63.

Gelvin J.L., *Konflikt izraelsko-palestyński*, przekł. T. Teszner, Kraków 2009, s. 1–148.

Gutman I., *Żydzi warszawscy 1939–1943: getto–podziemie–walka*, przeł. Z. Perelmuter, Warszawa 1993, s. 202–234.

Jamsheer H., *Konflikt bliskowschodni. Zarys i dokumentacja*, Płock 2004, s. 34–50.

Karolczak K., *Od chadecji do syjonizmu. Szkice o myśli politycznej XX wieku*, Warszawa 1996, s. 57–67.

Kotiużyński A., *Rolnictwo palestyńskie i osadnictwo żydowskiej w Palestynie*, Jerozolima 1942.

Muller J.Z., *Komunizm, antysemityzm i Żydzi*, tłum. B. Jankowiak, w: *Arabowie i Żydzi – Konfrontacje 12*, red. I. Lasota, tłum. Warszawa 1990, s. 19–48

Patek A., *Żydzi w drodze do Palestyny 1934–1933. Szkice z dziejów aliji bet nielegalnej*

imigracji żydowskiej, Kraków 2009, s. 25–206.

Pruszyński K., *Palestyna po raz trzeci*, Warszawa 1936, passim

Walichnowski T., *Syjonizm a państwo żydowskie*, Katowice 1963, s. 11–45.

Najważniejsze cezury.

Omawiane źródło pochodzi z roku 1942. Trwa II wojna światowa. 20 stycznia, na terenie Niemiec, w Wannsee pod Berlinem, odbywa się konferencja, podczas której zapada decyzja o eksterminacji Żydów. W tym samym roku 26 państw podpisuje Deklarację Narodów Zjednoczonych. Amerykanie odnoszą zwycięstwo nad Japończykami w bitwie o Midway, a Brytyjczycy pokonują Niemców w bitwie pod El Alamein w Afryce Północnej. Pod Stalingradem rozpoczyna się trwające do 1943 r. okrążenie Niemców. W Polsce powstaje Polska Partia Robotnicza. Związek Walki Zbrojnej zostaje przemianowany na Armię Krajową. Rozpoczyna się ewakuacja Armii Polskiej generała Władysława Andersa ze Związku Radzieckiego do Iranu.

Imię i nazwisko osoby opracowującej rekord: Karolina Maciaszek.